

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Вера Борисова Крумова, дм

Факултет Дентална Медицина , МУ - София,

определена за външен член на Научното жури

със Заповед № Р-109-107/29.01.2025 на Ректора на МУ -Варна

Относно: Конкурс за заемане на академична длъжност „Професор“ в област на висшето образование: 7. Здравеопазване и спорт, професионално направление 7.2. „Дентална Медицина“, специалност „Ортодонтия“ за нуждите на преподаването в катедра „ОРТОДОНТИЯ“, Факултет по Дентална Медицина, Медицински Университет – Варна, обявен в държавен вестник, бр. 101/29.11.2024 г.

Рецензията е изготвена въз основа на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и Правилника за условията и реда за придобиване на научни степени и за заемане на академични длъжности в МУ -Варна. Тя е написана и представена въз основа на Заповед № Р-109-107/29.01.2025 на Ректора на МУ – Варна за назначаване на членове на Научното жури в конкурса за заемане на академична длъжност „Професор“ по научна специалност „Ортодонтия“ и протокол I от първото заседание на научното жури.

Документи за участие в конкурса в законно регламентирания срок са подадени от един кандидат : **Доц. д-р Христина Иванова Арнаутска, дм**, доцент в Катедра по Ортодонтия, ФДМ Варна. За конкурса са представени всички необходими документи съгласно изискванията на ЗРАСРБ, Правилника за неговото прилагане и Правилника за развитие на академичния състав на МУ -Варна.

I. Биографични данни и професионално развитие на кандидата:

Доц. Д-р Христина Арнаутска е родена през 1974 г. в гр. Варна. През 1993 г. завършва средно образование в Природо -Математическа гимназия гр. Варна, а през 1999 г. дентална медицина във ФДМ на МУ-София като магистър по Стоматология. От 1999 до 2006 работи

като ортодонт в Дентален център I ЕООД, гр. Варна и е зачислена за специализация по Ортодонтия през 2001г. От 2008 г. до 2016 г. доц. Арнаутска заема последователно академични длъжности „асистент“ и „главен асистент“ в Катедра ПДМ и Ортодонтия при ФДМ на МУ-Варна. През 2016 г. защитава образователна и научна степен „Доктор“, заема академична длъжност „Доцент“ и става първия ръководител на Катедра Ортодонтия във ФДМ на МУ Варна за периода от 2016 до 2024 г.

Доц. Христина Арнаутска, дм придобива специалност „Ортодонтия“ през 2006 г. През 2011 г. придобива и допълнителна квалификация - Магистър по Здравен Мениджмънт към МУ Варна. През 2013г. успешно защитава дисертационен труд на тема „Диагностика и прогнозиране на ретинирането на кучешките зъби“ и придобива образователната и научна степен „Доктор“.

В хода на професионалното ѝ развитие доц. Арнаутска преминава редица обучения и продължителни курсове. Общият ѝ трудов стаж е 24 години и 3 месеца, от които 16 години и 5 месеца преподавателски стаж към датата на издаване на удостоверение от МУ Варна за целите на конкурса.

Член е на Световната Федерация по Ортодонтия, Европейското Ортодонто-ско общество, SIDO – италианската ортодонто-ска организация, Българско Ортодонто-ско Общество, Клуб по Лингвална ортодонтия, Български зъболекарски съюз, BIOMEDE и Съюза на Учените в България. Член е на етичната комисия на БЗС Варна. Владее английски и руски език.

От представената документация категорично се вижда нейното възходящо кариерно развитие и участието ѝ в редица научни дружества.

II. Учебно-преподавателска и експертна дейност на кандидата

Доц. д-р Христина Арнаутска активно участва в създаването и актуализирането на лекционните програми, програмите за практически обучения по дисциплината „Ортодонтия“, както и на съответстващите им конспекти за семестриални и държавни изпити. През целия период на преподаване като нехабилитиран преподавател е член на

изпитните комисии по Ортодонтия за 5-ти и 6-ти курс българо- и англезично обучение, а вече като хабилитиран преподавател участва в семестриалните и държавни изпити и като Председател на съответните комисии.

През периода на преподавателската си дейност тя води лекции и упражнения на студенти 4-ти и 5-ти курс, както и на стажанти по дентална медицина, обучаващи се на български и английски език. Провежда обучението на специализанти по програмата за придобиване на специалност „Ортодонтия“ в Катедрата по Ортодонтия на ФДМ към МУ - Варна. През изминалия период е била регулярно член на Държавната комисия по Ортодонтия за придобиване на специалност.

Доц. д-р Христина Арнаутска е ръководител на специализацията на осем специализанти, от които шест са придобили успешно специалност по Ортодонтия и двама продължават обучението си.

Под нейно ръководство са защитили успешно научните си трудове шест докторанта.

Учебната натовареност отговаря напълно на изискванията за преподавателска дейност съгласно правилника на МУ Варна.

Доц. Христина Арнаутска е била и член на научни журита за присъждане на образователни и/или научни степени и за придобиване на академични длъжности: в конкурс за академична длъжност „Професор“ с 2 рецензии; за конкурс за академична длъжност „Доцент“ с 1 рецензия и 2 становища; в конкурс за академична длъжност „Главен асистент“ участва в 9 журита и в жури за ОНС „Доктор“ с 1 рецензия и 7 становища. Ежегодно участва като жури в конкурс за наградата „Проф. Мутафчиев“ за най-добра студентска разработка на ортодонтска тема от 2012 г.

Доц. д-р Христина Арнаутска е член на изследователски екип на приключил проект номер 20011 „Изследване на вестибуларната функция с метода на статична и динамична постурография при пациенти с краниофациални деформитети“, финансиран от фонд „Наука“ на МУ Варна, на длъжност „Научен изследовател“, съгласно договор с рег. N:ФН-4/26.01.2021г.

Член е и на изследователски екип на все още действащ проект № 21006, зимна сесия Фонд Наука 2021 г. – 26.04.2022 г. – 26.04.2025 г. на тема „Изследване с риноманометър на характеристиките и качеството на носното дишане при пациенти с обструктивна сънна апнея и хъркане, предложени за консервативно лечение с интраорални апарати“

III. Научно–изследователска дейност

Цялостната публикационна дейност на доц. Арнаутска, която е отразена в изготвената академична справка от Библиотеката на МУ Варна, показва последователност и разнородни интереси към разработване на научни публикации от започване на преподавателската ѝ дейност до момента.

Кандидатът е в съавторство на 93 статии, публикувани в наши и чуждестранни списания. Доц. Арнаутска участва с един дисертационен труд, във връзка със защитена образователна и научна степен „Доктор“ (2013 г.), две монографии – хабилитационни трудове („Диагностика и лечебни подходи при отклонение в пробива на постоянните зъби“ от 2015 г. и „Постнатално развитие на лицево-челюстната област и профилактика на ортодонтските деформации“ от 2024 г.). Участва в издаването на две учебни пособия (2016 и 2018 г, издадени на български и английски език) и 101 цитирания в реферирани и нереферирани списания. При направената проверка за подобност в научните бази данни не е открито плагиатство в научните трудове на кандидата.

Високата научна активност е отразена и в редица национални и международни конгреси и симпозиуми – общо 67 броя, като част от тях са публикувани в реферирани и нереферирани в световните бази данни списания.

1. Наукометрични показатели и изпълнение на минималните национални изисквания (МНИ)

В конкурса кандидатът участва със следните научни трудове след заемане на академична длъжност „Доцент“

- 1 дисертация на тема „Диагностика и прогнозиране на ретинирането на кучешките зъби“ от 2013 г.

- 1 самостоятелна монография „Постнатално развитие на лицево-челюстната област и профилактика на ортодонтските деформации“ от 2024 г.
- 23 реални публикации, от които 9 – в реферирани списания в световни бази данни WOS и Scopus и 14 в нереферирани списания с научно рецензиране
- Пълно текстови публикации извън минималните наукометрични изисквания за академична длъжност „Професор“ - 5 броя
- Участия с лекции и орални презентации в научни форуми и конгреси: национални - 8 броя и международни – 4 броя; участие с постерни презентации в 10 български и 35 международни конгреса и форума
- Кандидатът е представил 12 цитирания, от тях 11 в Scopus и Web of Science и 1 цитиране в монография с общ брой точки 175
- Импакт фактор след заемане на академична длъжност „Доцент“ – 3.11
- Участие в 1 проект по фонд Наука 2020
- Ръководител на 6 успешно защитили докторанта

В представената академична справка са отразени и публикациите и цитиранията, с които кандидатът е участвал в конкурса за академична длъжност „Доцент“ и образователна и научна степен „Доктор“. Видимо е, че няма повторение с представените материали за конкурса за академична длъжност „Професор“.

2. Оценка на Приносите на научните трудове на доц. д-р Христина Арнаутска

Представената самооценка за приносите на научните си трудове, доц. Арнаутска прави много коректно и ясно. Многобройните области, в които тя работи показват нейните разностранни интереси и стремеж към усъвършенстване на диагностичните, профилактичните и лечебни подходи. Постигнатите резултати са стабилна основа за научно – изследователската дейност на бъдещите ѝ специализанти и докторанти.

Приносите представени в авторската справка са особено впечатляващи със значителния брой области, които доц. Арнаутска е изследвала, и са от съществено значение за клиничната практика. Основните приноси са дадени в 11 направления, в които тя обстойно анализира получените резултати.

Научно-изследователската дейност на доц. Арнаутска е дадена в логическа последователност с представените трудове. С особено голяма значимост е монографията „Постнатално развитие на лицево-челюстната област и профилактика на ортодонтските деформации“. Монографичният труд обхваща четири глави, както следва:

1. Профилактика в ортодонтията
2. Развитие на ЛЧО
3. Фактори, влияещи върху развитието на ЛЧО
4. Ранно лечение на някои нарушения в оклузията

Структурираната по този начин монография е предназначена за широк кръг специалисти по дентална медицина, студенти и специализанти. Монографичният труд представя в детайли и по най-иновационен начин цялостното постнатално развитие, както и необходимостта от ранна профилактика. Още в предговора тя много подробно представя необходимостта от изучаването на ранното развитие в лицево-челюстната област (ЛЧО). За първи път се разглеждат особеностите на влиянието на генетичните и епигенетични фактори, които предопределят възможността за най-ранни профилактични дейности. Монографията запознава в нова светлина всички специалисти с широкоспектърните аналитични и диагностично-лечебни методи в постнаталното развитие на ЛЧО. Изключително подробно са разработени препоръките за лечение на различните видове оклузални нарушения в стабилно временно и смесено съзъбие. Тя е отлично онагледена с богат личен клиничен материал, което е мотивиращо за избор на лечебни подходи. Считам, че този научен труд обогатява със своето представяне най-актуалните ортодонтски достижения и дава възможност на всеки специалист да търси индивидуални подходи при провеждане на лечение.

В останалите направления научните приноси са също с изключително висока стойност.

- В няколко публикации тя задълбочено изследва два от най-важните етиологични фактори – кариеса (статии 7.1. и 7.4.) и преждевременна загуба на временни зъби (статии 7.2., 8.10., 8.11. и 8.12.), които са основна причина за възникване на зъбно-челюстните деформации. Представени са данни, които красноречиво говорят за тяхната съществена етиологична роля за развитието на зъбните дъги и алвеоларните гребени. За големината на

зъбната дъга в медии-дистална посока авторката посочва като необратим фактор наличието на апроксимални кариеси и техните усложнения, които водят до скъсяване на зъбната дъга и медиализирането на зародишите на постоянните зъби. По-тежките усложнения от кариес са свързани и с преждевременната загуба на временните молари, което води до недостатъчното развитие на алвеоларния гребен и намаляването на мястото за пробива на постоянните зъби. Този анализ на усложненията, които възникват от посочените два етиологични фактора са необратими и изискват продължителни ортодонтични манипулации и сложна апаратура.

Особено важно е тези приноси да се застъпят в обучението на студенти и специализанти в една иновационна схема в учебната програма за провеждане на ранна профилактика. От решаващо значение е и отношението на лекарите по дентална медицина към тези важни етиологични фактори. В научната класификация тези методи на приложение са обект на превантивната и отстраняваща профилактика.

- Нови данни и подходи са анализирани и в посока изследване на връзката между темпоро-мандибуларните, кранио-мандибуларните дисфункции и оклузията.(статии 7.3., 8.2. и Д3) Установената корелационна връзка между трите показатели е съществен принос с практическо значение за провеждане на лечението им.

- Искам да подчертая и безспорно постигнатите резултати със съществен принос по въпроса за етиологичния фактор вреден навик на дишане през устата (статии 7.5., 7.6., 7.8., 7.9 и 8.6) и обструктивната сънна апнея при деца и възрастни (ОСА)(статии 7.7. и 8.8.) . Тя засяга много задълбочено, както методите за профилактика, така и ранната възможност за лечение в редица свои публикации.

- За първи път у нас доц. Арнаутска систематизирано разглежда резултатите от комплексното лечение на дефектите в ЛЧО с прилагане на ортодонтични методи и средства за възстановяване на основните функции – говорна и дъвкателна при пациенти с комбинирани ЛЧ дефекти. (статия 8.1.)

- Много съществени за ортодонтичната практика са публикациите свързани с подходи при комбинирано лечение на ретинирани зъби, което е решаващо за окончателното подреждане на зъбните дъги. (статии 8.3, 8.4., 8.5. и 8.9.) Тези публикации са с голям клиничен принос при провеждане на комплексно ортодонтично – хирургично лечение при различни групи ретинирани зъби.

- Много важен иновационен принос с клинично значение е детайлизираното приложение на различни материали за възстановяване обема на алвеоларната кост и изследване на анатомичните вариации на максиларния синус.(статии 8.7. и Д1)

- Съществен принос са и публикациите, изследващи връзката между ЗЧД и постурологията.(статии 8.13, Д4 и Д5.) Това дава възможност за определяне на нови подходи в ранната профилактика и лечение.

- Не на последно място по значимост е и анализирането на практическото приложение на ортодонтската биомеханика и използването на мини импланти за успешно затваряне на беззъбни пространства в задната част на долната челюст.(статии 8.14 и Д2)

Представените научни публикации, с които участва в конкурса доц. Арнаутска, имат следното дялово разпределение: в съавторство са 28 бр., от които като:

първи автор – в 1 публикация

втори автор – в 12 публикации

трети автор и следващ – в 15 публикации

IV. Обща оценка на представянето на доц. д-р Христина Арнаутска, дм

Учебно–преподавателската и научно-изследователската дейност са онагледени в посочената табл. I

Таблица 1 Изпълнение на минималните изисквания за заемане на академична длъжност „Професор“

Група/Показатели	Изисквания (трудове)	Изисквания (точки)	Изпълнение (точки)
А/Показател 1	Дисертация ОНС „доктор“ преди доцент	50 т.	50 т. преди доцент
В/Показател 3	Хабилитационен труд- монография	100 т.	100 т.

Г/ Сума показатели 5-9	Общо публикации	200 т.	242.57
Д/Сума показатели 10-12	Цитирания	100 т.	175 т.
Е/Сума показатели от 13 до края		100т. (≥ 80 т. от показател 14)	245 т. (160 т. от показател 14)
Общо		550 т.	812.57т.

Данните в представената таблица красноречиво говорят за значително по-високите показатели, които доц. Арнаутска има в сравнение с изискуемия минимум за заемане на академична длъжност „Професор“.

Определено бих искала да подчертая значително високата оценка в групи Д и Е, свързани с цитирания на нейните трудове в реферирани списания и ръководените от нея докторанти, придобили образователна и научна степен „Доктор“.

V. ЗАКЛЮЧЕНИЕ

В заключение бих искала отново да подчертая възходящото кариерно развитие на кандидата, от избора ѝ за асистент до участието и в настоящия конкурс за получаване на академична длъжност „Професор“.

С неспирен творчески ентусиазъм тя започна пътя си в търсене на най-иновационните методи, както в научната, така и в преподавателската си дейност с присъщата си скромност и всеотдайност.

Не мога да не изпитвам гордост, че доц. Арнаутска е била моя отлична студентка във ФДМ София и още от тогава е с изявени научни интереси към ортодонтията.

Със създаването на ФДМ към МУ Варна, доц. Арнаутска спечели конкурс по ортодонтия и стана първия асистент ортодонт в Катедрата по Протетична дентална медицина..

Под мое ръководство тя не само се изгради като преподавател, но и израсна в научната си кариера. Отново бих искала да акцентирам върху изключителната и прецизност при разработването на монографията, с която участва в конкурса. Като ръководител на катедрата по Ортодонтия, доц. Арнаутска създаде и редица преподаватели, които успешно взеха специалност по Ортодонтия и защитиха на високо иновационно ниво дисертационните си трудове.

В заключение отново потвърждавам, че наукометричните данни напълно отговарят на изискванията съгласно закона за научните степени и звания.

Всичко това ми дава пълно основание да гласувам убедено и категорично с **ДА** за присъждане на академичната длъжност „Професор“ на доц. д-р Христина Иванова Арнаутска.

24.03.2025 г.

гр. Варна

Рецензент:

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679

Проф. д-р Вера Борисова Крумова, дм